

Markéta Vaňková: *Užití ingresivně realizovaných forem v konverzační norštině*

Bakalářská práce. Praha: FF UK, 2017.

Posudek vedoucí práce.

Bakalářská práce Markéty Vaňkové se zabývá specificky produkovanými interakčními výrazy, většinou signalizujícími souhlas a potvrzení, v běžné (polo)spontánní mluvě norských mluvčích. Analyzovaný způsob produkce řeči, který spočívá v ingresivním proudění vzduchu (proudění dovnitř ústní dutiny), je rozšířený zejména v severských zemích, kde představuje častou alternativu k běžné egresivní realizaci.

Autorka si stanovila za cíl zmapovat faktory, které se na volbě ingresivní realizace mohou podílet. Na rozdíl od předchozích studií na toto téma přitom od počátku usilovala o komplexnější a systematictější uchopení problematiky, které by se vyznačovalo jasným metodologickým postupem a na jehož výstupu by stály kvantifikovatelné výsledky. Zároveň je v jejím přístupu patrná inspirace postupy konverzační analýzy, konkrétně v pozornosti věnované specifickým (diskursním ad.) okolnostem produkce analyzovaných forem. Funkčnosti zvolené strategie zpracování dat vyšla autorka vstříc volbou materiálu, kterým je ucelený konverzační diskurs (norská televizní talk show), umožňující širší kontextuální rozbor jednotlivých dokladů.

Mohu s potěšením konstatovat, že autorčiny cíle byly uspokojivě naplněny. Analýzu autorka postavila na systematické klasifikaci jednotlivých výskytů podle vybraných parametrů, a dobrala se tak kvantifikovatelných výsledků, aniž by si přitom uzavřela cestu k podrobnějšímu (kvalitativnímu) popisu jednotlivých výskytů. Šíře analyzovaných faktorů přitom dovolila zohlednit rozmanitost možných vlivů (vlivy zvukové, diskursní ad.), a to samostatně i ve vzájemné kombinaci, a poskytla tak komplexní pohled na zpracovávané téma. Zároveň se autorka tam, kde pro to byly relevantní důvody (v případech, které se něčím vymykají nebo naopak autorku zaujaly svou typičností), nebála ani kontextuální (a osobněji angažovanější) interpretace.

Práce je velmi přehledně strukturovaná. Po obsahově i rozsahově přiměřené úvodní části, kde je zběžně přiblížen popisovaný jev, pozice vlastního výzkumu v rámci dosavadního bádání a vlastní motivace k volbě tématu, postupuje k obecnému představení ingresivně realizovaných forem (kapitola 1), k podrobnému popisu metodologie (kapitola 2) a konečně k prezentaci a rozboru výsledků, který kopíruje strukturu předcházející kapitoly (kapitola 3), čímž výrazně napomáhá přehlednosti práce. Text uzavírá (nečíslované?) shrnutí a zobecnění nad výsledky. Součástí práce je i obsahově rozsáhlá příloha (Příloha 3), kde jsou zaneseny prepisy všech analyzovaných výskytů (v počtu 60) v širším kontextu a v transkripci zohledňující zvukové provedení, a to v původním norském, případně anglickém znění s odpovídajícím překladem do češtiny. Práce je tak metodologicky příkladně kompletní a přes svou silnou vázanost na norský jazyk otevřená i čtenáři, který norštinou nevládne. Přehlednosti textu zároveň výrazně napomáhají průběžná shrnutí na konci jednotlivých kapitol.

Pokud bych měla vyzdvihnout některou z kapitol jako výjimečně zdařilou, je to kapitola Metodologie. Kromě již zmíněné systematickosti prezentace jednotlivých parametrů svědčí

o autorčině schopnosti uplatnit kritické rozhodování při aplikaci jednotlivých parametrů na konkrétní materiál. Autorka v této části podává adekvátně podrobný popis procedury vyhodnocování jednotlivých parametrů a jejich hodnot (např. F0, síly) a zároveň průběžně zdůvodňuje jejich zavedení. Zvláštní prostor pak věnuje obtížněji vyhodnotitelným nebo jinak problematickým případům (např. pozici v rámci tematického celku, diskursní funkci ad.). Na výstupu tak stojí nejen přehledný soubor sledovaných faktorů připravených k vyhodnocení v další kapitole, ale především metodologický základ replikovatelného výzkumu.

Za relativně nejslabší naopak považuji kapitolu Shrnutí a závěr. Této části by prospělo jasnější rozlišení mezi shrnutím výsledků na jedné straně a možnými generalizacemi, které tyto výsledky nabízejí, na straně druhé. Autorka jako by zde už poněkud „ztratila dech“ a polevila i v jinak projevované interpretační odvěze, takže celek působí dojmem, že některá zjištění se v obou částech (shrnutí a závěru) dublují (např. závěry o diskursní funkci a typu repliky). Ostatně i v kapitole Výsledky se zdá, že k větší interpretační aktivitě stimulují autorku parametry *základní* a *fonetické*, zatímco *diskursní* jsou pojednány zdrženlivěji i tam, kde by se drobné rozvedení pozorovaných faktů, analogicky k předchozím příkladům, nabízelo (např. 3.8 k disproporcii mezi počtem ingresí v tematickém *intru* v podání hostů a počtem ingresí v tematickém *mediu* v podání moderátorky).

Práce se celkově vyznačuje sympatickou osobní angažovaností, projevující se v řadě ohledů. Jednak stylově (text je psán velmi čtivě, s důrazem na sdělnost, s osobním zaujetím a s akcentovanou autorskou pozicí), jednak v průběžném hodnocení analyzovaných jevů, dále vlastním angažmá při předběžném průzkumu hodnocení ingresí ve vnímání vybraných mluvčích norštiny (např. oddíly 1.4.1 a 1.4.2) a konečně i drobnými průzkumnými sondami do materiálu, které autorka příležitostně podniká ve snaze nalézt alternativní vysvětlení pro pozorovaná fakta poté, co se nepotvrdila původní očekávání (např. oddíl 3.2).

K práci nemám závažné výhrady konceptuálního ani obsahového rázu. Mé výtky se omezují spíše na jednotlivosti, spočívající:

(i) v občas nejasných či ne zcela přesných formulacích, např.:

- „Užití ingrese AL se jeví být nejfrekventovanější právě v rozhovorech v norštině, **jak ukazuje tabulka 4 níže**“ (str. 41, zdůraznila MZ). To je zavádějící formulace, z tabulky nelze vyčíst nic o relativní frekvenci ingrese v norských vs. v anglických rozhovorech;

- „Na základě těchto zjištění se zdá, že formou *nei* AL **neraguje** [sic] na zápor v replice, **ale kromě toho** vyjadřuje hostovi sounáležitost a empatii.“ (str. 39, zdůraznila MZ). Míněno: *nereaguje, ale spíše?* Navíc jakkoli souhlasím s autorkou, že jde o zajímavé zjištění, domnívám se, že roli může hrát i větná struktura – zápor není v uvedených replikách v hlavních větách, nýbrž ve vedlejších;

(ii) v nevhodně užitém termínu, např.:

- „jádro výpovědi“ (str. 29) pro označení tzv. *tematického media*, tedy středu tematického celku. Termín *výpověď* se v lingvistické literatuře užívá vesměs v jiném významu;

- záměna termínu *kapitola* za *oddíl* (str. 15);

(ii) a konečně ve formálních pochybeních, jako jsou překlepy či pravopis („turn-taking, **nebo-li** převzetí slova“ – str. 48; **britské** vs. **Britské** ostrovy – str. 11 vs. 13), nesprávné užití slovního tvaru („mluvčí, **jež** ingresi užívají“ – str. 60; „typ repliky, pro **níž**“ – str. 56), nekonzistentní užívání zkratk jmen (AL vs. ALA průběžně v celé práci).

Ze zásadnějších formálních nedostatků jmenuji následující:

- v obsahu práce chybí odkaz na přílohy;
- seznam transkripčních symbolů je sice zařazen jako příloha, ale znaky, se kterými autorka v textu průběžně pracuje, by se měly objevit i v seznamu použitých zkratk na začátku práce. První užití symbolu pro ingresivní realizaci v textu (str. 15) zůstává takto pro čtenáře bez vysvětlení (v seznamu zkratk symbol nenachází a o příloze nemá z obsahu informace);
- citace internetových zdrojů v závěru práce nejsou v souladu se standardem;
- nové kapitoly by měly začínat na nové straně (str. 22), stejně tak nadpisy příkladů a tabulek by měly být spolu s příklady a tabulkami na nové straně. Případů, kdy jsou nadpisy od textů/útvárů, které uvádějí, odtrženy (nebo kdy přesahuje samotná tabulka ze stránky na stránku), je v textu celá řada a zbytečně ztěžují čtenářský komfort (namátkou str. 39, 40, 49, 54 ad.).

Jako možné náměty k zamyšlení při obhajobě navrhuji následující otázky:

1. V práci je na několika místech zmíněno (např. na str. 14), že podle některých badatelů je ženský vokální trakt lépe uzpůsoben k realizaci ingrese než mužský. Mohla byste tuto tezi představit podrobněji a sama ji zhodnotit?
2. V 3.15 tvrdíte, že podle Vašeho dojmu „stoupává kadence v závěru výpovědi s ukončovací funkcí je v norštině častější než v češtině“ (str. 58). Pokusila byste se pro zajímavost do obhajoby neformálně zmapovat analogické případy v češtině? A co přesně míníte „ukončovací funkcí“?
3. Kterým dalším směrem byste se při případném rozvedení daného tématu osobně vydala?

Předloženou bakalářskou práci považuji za velmi zdařilou. Autorka prokázala schopnost kritického myšlení, systematické analýzy spolu s citem pro lingvistický detail a vytvořila metodologicky pevný základ pro další výzkum v dané oblasti. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci v ý b o r n ě .

Magdalena Zíková, Praha 1. 9. 2017